Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Ottende Afdeling)

20. september 2018*

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugeraftaler – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår – artikel 4, stk. 2, og artikel 5 – pligt til at affatte bestemmelserne klart og forståeligt – artikel 7 – søgsmål anlagt af personer eller organisationer, som har en legitim interesse i at beskytte forbrugerne mod brugen af urimelige kontraktvilkår – national lovgivning, som betinger en forbrugerbeskyttelsesorganisations mulighed for at intervenere i sagen af forbrugerens samtykke – forbrugerkredit – direktiv 87/102/EØF – artikel 4, stk. 2 – pligt til at oplyse de årlige omkostninger i procent i den skriftlige kontrakt – kontrakt, som kun indeholder en matematisk ligning til beregning af de årlige omkostninger i procent og ikke de oplysninger, som er nødvendige for at foretage denne beregning«

I sag C-448/17,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Krajský súd v Prešove (retten for regionen Prešove, Slovakiet) ved afgørelse af 16. maj 2017, indgået til Domstolen den 25. juli 2017, i sagen

EOS KSI Slovensko s. r. o.

mod

Ján Danko,

Margita Danková,

procesdeltager:

Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS,

har

DOMSTOLEN (Ottende Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, J. Malenovský, og dommerne M. Safjan (refererende dommer) og M. Vilaras,

generaladvokat: E. Tanchev,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

* Processprog: slovakisk.

efter at der er afgivet indlæg af:

– den slovakiske regering ved B. Ricziová, som befuldmægtiget,

– Europa-Kommissionen ved A. Tokár og N. Ruiz García, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 4, stk. 2, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).

2 Anmodningen er blevet indgivet under en tvist mellem på den ene side EOS KSI Slovensko s. r. o. (herefter »EOS«) og på den anden side Ján Danko og Margita Danková vedrørende en påstand om betaling af skyldige beløb i forbindelse med en forbrugerkredit.

Retsforskrifter

EU-retten

Direktiv 87/102

3 Artikel 1 i Rådets direktiv 87/102/EØF af 22. december 1986 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkredit (EFT 1987, L 42, s. 48), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/7/EF af 16. februar 1998 (EFT 1998, L 101, s. 17) (herefter »direktiv 87/102«), bestemmer:

»1. Dette direktiv finder anvendelse på kreditaftaler.

2. I dette direktiv forstås ved:

[…]

d) »samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten«: alle omkostninger, herunder renter og andre omkostninger, som forbrugeren skal betale for kreditten

e) »årlige omkostninger i procent«: den samlede pris for forbrugerkreditten, udtrykt i procent pr. år af det ydede kreditbeløb og beregnet i overensstemmelse med artikel 1a.«

4 Artikel 1a i direktiv 87/102 bestemmer:

»1. a) De årlige omkostninger i procent, som er den omkostningssats, som på årsbasis giver samme nutidsværdi af de samlede nuværende eller fremtidige forpligtelser (lån, tilbagebetaling og omkostninger), der er indgået af henholdsvis långiver og forbruger, beregnes i overensstemmelse med den matematiske formel i bilag II.;

b) I bilag III gives der fire eksempler på beregningsmetoden.

2. Ved beregningen af de årlige omkostninger i procent ses der med henblik på bestemmelse af de samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkredit som defineret i artikel 1, stk. 2, litra d), bort fra følgende omkostninger […]

[…]

4. a) De årlige omkostninger i procent beregnes på tidspunktet for kreditaftalens indgåelse, jf. dog bestemmelserne vedrørende reklamer og kredittilbud i artikel 3.;

b) Beregningen foregår ud fra den antagelse, at kreditaftalen løber i det aftalte tidsrum, og at långiver og forbruger opfylder deres forpligtelser inden for de aftalte frister og datoer.

[…]

6. I kreditaftaler, der indeholder bestemmelser, som giver mulighed for at ændre rentesatsen og beløbet eller niveauet for andre omkostninger, som indgår i de årlige omkostninger i procent, men som ikke kan kvantificeres ved beregningen, beregnes de årlige omkostninger i procent ud fra den antagelse, at rentesatsen og de øvrige omkostninger er konstante i forhold til udgangsniveauet, og at de finder anvendelse, indtil kreditaftalen udløber.

[…]«

5 Direktivets artikel 4, stk. 2, lyder således:

»Den skriftlige aftale skal indeholde

a) en angivelse af de årlige omkostninger i procent

b) en angivelse af de betingelser, hvorunder størrelsen af de årlige omkostninger i procent kan ændres

[…]«

6 Direktiv 87/102 blev ophævet med virkning fra den 11. juni 2010, jf. artikel 29 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF (EUT 2008, L 133, s. 66, berigtiget i EUT 2009, L 207, s. 14). Henset til datoen for omstændighederne i hovedsagen er det direktiv 87/102, som finder anvendelse i det foreliggende tilfælde.

Direktiv 93/13

7 Artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 lyder således:

»Kontraktvilkår, som afspejler love eller bindende administrative bestemmelser samt bestemmelser eller principper i internationale konventioner, som medlemsstaterne eller [Den Europæiske Union] er part i, bl.a. på transportområdet, er ikke underlagt dette direktivs bestemmelser.«

8 Direktivets artikel 3, stk. 1, bestemmer:

»Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.«

9 I nævnte direktivs artikel 4 bestemmes:

»1. Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.

2. Vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige, omfatter hverken definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, for så vidt disse vilkår er affattet klart og forståeligt.«

10 Samme direktivs artikel 5 har følgende ordlyd:

»I de aftaler, hvor alle eller nogle af de vilkår, der tilbydes forbrugeren, er i skriftlig form, skal disse vilkår altid være udarbejdet på en klar og forståelig måde. Hvis der opstår tvivl om et kontaktvilkårs betydning, gælder den fortolkning, som er mest gunstig for forbrugeren. Denne fortolkningsregel gælder ikke i forbindelse med de procedurer, der er fastsat i artikel 7, stk. 2.«

11 Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 er affattet således:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

12 Nævnte direktivs artikel 7 bestemmer:

»1. Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.

2. De i stk. 1 nævnte midler skal omfatte bestemmelser, i henhold til hvilke personer eller organisationer, der ifølge national lov har en legitim interesse i at beskytte forbrugerne, efter national ret kan indbringe en sag for retsmyndighederne eller de kompetente administrative myndigheder, for at disse kan afgøre, om kontraktvilkår, der er udarbejdet med henblik på generel anvendelse, er af urimelig karakter, og anvende egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af sådanne kontraktvilkår til ophør.

3. Sager som omhandlet i stk. 2 kan under overholdelse af den nationale lovgivning indbringes mod hver enkelt erhvervsdrivende eller samlet mod flere erhvervsdrivende inden for samme erhvervssektor eller sammenslutninger heraf, der anvender eller opfordrer til anvendelse af de samme generelle kontraktvilkår eller lignende vilkår.«

13 Samme direktivs artikel 8 bestemmer:

»Medlemsstaterne kan inden for det område, der omfattes af dette direktiv, vedtage eller bevare strengere bestemmelser, der er forenelige med traktaten, for at sikre et højere forbrugerbeskyttelsesniveau.«

Slovakisk ret

14 § 53a i Občiansky zákonník (den borgerlige lovbog), som gennemfører artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, forbyder enhver erhvervsdrivende fortsat at anvende et kontraktvilkår, som en retsinstans har fastslået er urimeligt i en afgørelse, som er afsagt inden for rammerne af en tvist på området for forbrugerret. Denne bestemmelse kræver imidlertid, at forbrugeren har anlagt tvisten, eller at den pågældende forbruger, såfremt vedkommende er sagsøgt, indgiver et processkrift.

15 § 93 i zákon č. 99/1963 Zb., Občiansky súdny poriadok (lov nr. 99/1963 om civil retspleje, herefter »lov om civil retspleje«), i den affattelse, der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagen (herefter »lov om civil retspleje«), bestemmer:

»1) Enhver, som har en retlig interesse i udfaldet af proceduren […], kan intervenere som intervenerende part til støtte for sagsøgerens eller sagsøgtes påstande.

2) En juridisk person, hvis virksomhed har til formål at beskytte rettigheder i medfør af en særlig bestemmelse, kan ligeledes intervenere som intervenerende part til støtte for sagsøgerens eller sagsøgtes påstande.

3) Denne person intervenerer i proceduren på eget initiativ eller efter anmodning fra en part indgivet til retten. Retten træffer kun afgørelse om formaliteten af anmodningen om intervention, hvis der indgives en anmodning i den henseende.

4) I forbindelse med proceduren har den intervenerende part de samme rettigheder og forpligtelser som en part i proceduren. Den intervenerende part handler imidlertid kun for sig selv. Hvis den intervenerende parts anbringender strider med den parts, til støtte for hvem der interveneres, bedømmer retten dem efter en undersøgelse af samtlige omstændigheder.«

16 § 172 i lov om civil retspleje bestemmer:

»1) Retten kan selv uden udtrykkelig begæring fra sagsøgeren og uden at høre den sagsøgte udstede et betalingspåkrav, såfremt retten til betaling af en pengesum på grundlag af de af sagsøgerens anførte omstændigheder gøres gældende i stævningen. Retten pålægger i betalingspåkravet sagsøgte, inden 15 dage efter forkyndelsen af dette, til sagsøgeren at betale den forfaldne fordring og sagsomkostningerne, eller inden for denne frist at rejse indsigelse ved den retsinstans, som har udstedt betalingspåkravet. Indsigelsen mod betalingspåkravet skal begrundes for så vidt angår realiteten. […]

[…]

3) Hvis retten ikke udsteder et betalingspåkrav, træffer den afgørelse om, at der skal afholdes et retsmøde.

[…]

7) Hvis der i stævningen påberåbes en ret, som delvis er i åbenbar modstrid med lovgivningen, udsteder retten kun et betalingspåkrav, med sagsøgerens samtykke, for den del, som ikke er berørt af den nævnte modstrid; når dette samtykke er afgivet, omfatter proceduren herefter kun denne del af stævningen, og retten tager ikke stilling til resten. Genstanden for proceduren er, selv efter udstedelsen af betalingspåkravet, den del af stævningen, med hensyn til hvilken retten har truffet afgørelse med udstedelsen af det nævnte betalingspåkrav; denne bestemmelse finder ligeledes anvendelse, hvis der er rejst en indsigelse.

[…]

9) I tilfælde af, at der fremsættes krav om ret til betaling af et pengebeløb i henhold til en kontrakt indgået med en forbruger, og i det tilfælde, hvor sagsøgte er en forbruger, udsteder retten ikke et betalingspåkrav, hvis kontrakten indeholder urimelige kontraktvilkår.«

17 I medfør af § 4, stk. 2, litra g), i lov nr. 258/2001 om forbrugerkredit, der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagen, er en forbrugerkreditaftale, som ikke indeholder oplysning om de årlige omkostninger i procent (herefter »ÅOP«), rente- og omkostningsfri.

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

18 Den 24. oktober 2005 indgik Ján Danko en forbrugerkreditaftale med mulighed for forlængelse på et beløb af 30 000 slovakiske koruna (SKK) (ca. 995 EUR) med Všeobecná úverová banka a.s. Långiver overdrog efterfølgende sin fordring i henhold til den nævnte aftale til inkassoselskabet EOS.

19 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at den i hovedsagen omhandlede aftale ikke oplyste ÅOP, og at aftalen kun indeholdt en matematisk ligning til beregning af ÅOP og ikke de oplysninger, som er nødvendige for at foretage denne beregning.

20 Idet EOS påberåbte sig låntagers tilsidesættelse af nævnte aftale, anlagde selskabet et søgsmål ved Okresný súd Humenné (kredsdomstol i Humenné, Slovakiet) med påstand om betaling af et beløb på 1 123,12 EUR, med tillæg af morarenter på de 9,5%. Selskabet anmodede i denne forbindelse om udstedelse af et betalingspåkrav i medfør af § 172, stk. 1, i lov om civil retspleje, idet denne hasteprocedure er kendetegnet ved, at afgørelsen vedrørende sagens realitet træffes uden retsmøde, uden bevisførelse og udelukkende på grundlag af sagsøgerens påstande.

21 Den 24. august 2012 udstedte Okresný súd Humenné (kredsdomstol i Humenné) det begærede betalingspåkrav. Dette betalingspåkrav blev ikke udstedt af en dommer, men af en tjenestemand. Nævnte retsinstans tog ikke hensyn til den omstændighed, at den i hovedsagen omhandlede kreditaftale ikke oplyste ÅOP, og undersøgte ikke, om vilkårene i denne aftale eventuelt var af urimelig karakter.

22 Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS, en slovakisk forbrugerbeskyttelsesorganisation (herefter »HOOS«), intervenerede til støtte for Ján Danko og Margita Danková og rejste indsigelse mod det pågældende betalingspåkrav.

23 Ved kendelse af 17. januar 2013 forkastede Okresný súd Humenné (kredsdomstol i Humenné) den nævnte indsigelse med den begrundelse, at forbrugeren ikke selv havde rejst indsigelse, hvorfor de betingelser, som kræves, for at HOOS' kan intervenere i proceduren, ikke var opfyldt.

24 HOOS appellerede sagen til Krajský súd v Prešove (den regionale ret i Prešov, Slovakiet), som ved kendelse af 30. september 2013 annullerede den i ovenstående præmis omhandlede kendelse og pålagde Okresný súd Humenné (kredsdomstol i Humenné) at afholde et retsmøde, at foranstalte bevisførelse og på ny at tage stilling til tvistens realitet efter at have foretaget en retslig efterprøvelse af kontraktvilkårene i den i hovedsagen omhandlede kreditaftale. Krajský súd v Prešove (den regionale ret i Prešov) imødekom HOOS's indsigelse med den begrundelse, at denne organisation havde samme rettigheder som en forbruger-låntager, og fastslog, at hovedsagen ikke kunne behandles efter hasteproceduren, eftersom sidstnævnte udelukker afholdelse af et retsmøde og bevisførelse.

25 Anklagemyndigheden (Slovakiet) iværksatte en ekstraordinær kassationsanke til prøvelse af kendelsen fra Krajský súd v Prešove (den regionale ret i Prešov) ved Najvyšší súd (øverste domstol, Slovakiet).

26 Ved kendelse af 10. marts 2015 annullerede Najvyšší súd (øverste domstol) kendelsen fra Krajský súd v Prešove (den regionale ret i Prešov) og hjemviste sagen til sidstnævnte retsinstans. Najvyšší súd (øverste domstol) fastslog, at formålet med en forbrugerbeskyttelsesorganisations intervention først kan fuldbyrdes, efter at der er opstået en tvist, dvs. først fra det øjeblik, hvor forbrugeren gør indsigelse mod et betalingspåkrav.

27 Krajský súd v Prešove (den regionale ret i Prešov) er i tvivl om, hvorvidt den nationale lovgivning opfylder det ækvivalensprincip, der er fastsat i EU-retten, for så vidt angår de betingelser, hvorunder en forbrugerbeskyttelsesorganisation kan intervenere i proceduren til støtte for forbrugeren i forhold til de generelle regler i slovakisk ret om intervention i sagsøgtes interesse.

28 I denne henseende har den forelæggende ret gjort gældende, at i det tilfælde, hvor en forbruger, som er sagsøgt i en tvist, i forbindelse med den procedure, der har til formål at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i kontrakter indgået med en erhvervsdrivende, jf. § 53a i den borgerlige lovbog, til ophør, er uvidende eller inaktiv, og hvor forbrugeren ikke kan kontaktes, vil den pågældendes rettigheder ikke blive hensigtsmæssigt forsvaret, hvis den retsinstans, for hvilken der er indbragt en anmodning om udstedelse af et betalingspåkrav, skal afstå fra at efterprøve, om de pågældende vilkår er urimelige.

29 Bestemmelserne i slovakisk ret gør det imidlertid ikke muligt for en forbrugerbeskyttelsesorganisation at intervenere i proceduren til støtte for forbrugeren, for så vidt som disse bestemmelser kræver, at

– forbrugeren giver skriftligt samtykke til en sådan intervention

– de anbringender, der fremføres af den nævnte organisation, ligeledes godkendes af forbrugeren i dennes egenskab af sagsøgt

– forbrugeren giver samtykke til, at en sådan organisation kan anlægge sag til prøvelse af en retslig afgørelse, som vedrører ham.

30 Ifølge den forelæggende ret er slovakisk ret blevet anvendt i hovedsagen på en mindre gunstig måde, end hvis der havde været tale om en situation, som ikke vedrører EU-retten, i strid med den retspraksis, der udledes i dom af 27. februar 2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, præmis 46). I en situation, som ikke henhører under EU-retten, anses søgsmålet nemlig for anlagt den dag, hvor stævningen indleveres til den nationale retsinstans, således at intervenienten har beføjelse til at intervenere i proceduren fra dennes begyndelse.

31 Hvad endelig angår bestemmelsen i den i hovedsagen omhandlede aftale, som vedrører ÅOP, er den forelæggende ret af den opfattelse, at den ikke er gennemsigtig og strider mod god moral, således at det i hovedsagen omhandlede lån i overensstemmelse med slovakisk ret ikke kan anses for at generere renter eller omkostninger. Ifølge denne retsinstans vil en sådan sanktion være forholdsmæssig og afskrækkende, henset til de krav, som Domstolen opstillede i dom af 9. november 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, præmis 65 og 69).

32 På denne baggrund har Krajský súd v Prešove (retten for regionen Prešov) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er en retlig ordning, der inden for rammerne af afvejningen mellem lovbeskyttede rettigheder og forbrugernes ret til beskyttelse mod urimelige kontraktvilkår ikke rummer mulighed for, at en juridisk person, hvis virksomhed har kollektiv forbrugerbeskyttelse mod urimelige kontraktvilkår som formål, og som sigter mod at opnå formålet i artikel 7, stk. 1, i direktiv [93/13], som gennemført ved § 53a, stk. 1 og 2, i [den borgerlige lovbog], uden den sagsøgte forbrugers samtykke, i egenskab af yderligere part (intervenient) deltager i en domstolsprocedure allerede fra dens indledning og effektivt til fordel for forbrugeren benytter midler til sagsanlæg og forsvar med

henblik på inden for denne procedure at iværksætte beskyttelse mod systematisk anvendelse af urimelige kontraktvilkår, hvorimod en yderligere part (intervenienten), der i et andet tilfælde intervenerer i en domstolsprocedure til støtte for den sagsøgte, og som har en interesse i den materielle (formueretlige) definition af procedurens genstand, i modsætning til en forbrugerbeskyttelsesorganisation, slet ikke kræver samtykke fra den sagsøgte, til støtte for hvem der interveneres, til at deltage i domstolsproceduren allerede fra dens indledning og til den effektive anvendelse af midler til sagsanlæg og forsvar til gunst for den sagsøgte – med henvisning til dommen [af 27. februar 2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101),] og [Domstolens] overvejelser […] i præmis 46 i [denne dom] – i strid med det EU-retlige ækvivalensprincip?

2) Skal udtrykket »affattet klart og forståeligt« i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, også i lyset af Domstolens konklusioner i [dom af 30. april 2014, Kásler og Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), og af 23. april 2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262)], fortolkes således, at et kontraktvilkår kan anses for ikke at være affattet klart og forståeligt – med den retlige konsekvens, at en ret [af egen drift] kan prøve, om det er urimeligt – også i de tilfælde, hvor det retsinstitut (instrument), som vilkåret regulerer, i sig selv er komplekst, vilkårets retlige konsekvenser er vanskeligt forudsigelige for gennemsnitsforbrugeren, vilkårets forståelse generelt kræver professionel juridisk rådgivning, og omkostningerne på grundlag af vilkåret ikke står i forhold til værdien af den ydelse, som forbrugeren modtager ifølge aftalen?

3) Er en retlig orden i en medlemsstat, der – såfremt en ret træffer afgørelse om rettigheder ifølge en forbrugeraftale, som gøres gældende over for en forbruger i dennes egenskab af sagsøgt, alene på grundlag af sagsøgerens erklæringer, i form af et betalingspåkrav inden for rammerne af en summarisk procedure, og denne ret under proceduren slet ikke anvender bestemmelsen i § 172, stk. 9, i [lov om civil retspleje], der udelukker udstedelsen af betalingspåkrav i tilfælde af urimelige kontraktvilkår i en forbrugeraftale – henset til den korte frist for fremsættelse af indsigelse og forbrugerens mulige fravær eller passivitet, ikke rummer mulighed for, at en forbrugerbeskyttelsesorganisation, der er kvalificeret og autoriseret til at tjene formålet i artikel 7, stk. 1, i direktiv [93/13], som gennemført ved § 53a, stk. 1 og 2, i [den borgerlige lovbog], uden forbrugerens samtykke (uden at forbrugeren udtrykkeligt modsætter sig), effektivt kan benytte sig af den eneste mulighed for forbrugerbeskyttelse, dvs. indsigelse mod betalingspåkravet, i tilfælde af rettens tilsidesættelse af pligten i § 172, stk. 9, i [lov om civil retspleje], i strid med EU-retten?

4) Kan det ved besvarelsen af det andet og det tredje spørgsmål have relevans, at den retlige ordning ikke tildeler forbrugeren retten til lovbestemt juridisk bistand, og at forbrugerens manglende kendskab til emnet, kombineret med manglende juridisk bistand, medfører en ikke ubetydelig risiko for, at forbrugeren ikke påberåber sig, at kontraktvilkårene er urimelige, og heller ikke handler således, at en forbrugerbeskyttelsesorganisation, der er kvalificeret og autoriseret til at tjene formålet i artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13/EØF, som gennemført ved § 53a, stk. 1 og 2, i [den borgerlige lovbog], kan intervenere i proceduren til støtte for forbrugeren?

5) Er en retlig ordning som den vedrørende summariske betalingspåkravsprocedurer (§ 172, stk. 1, ff. i [lov om civil retspleje]), som rummer mulighed for, 1) at den erhvervsdrivende med samme virkninger som en dom anerkendes retten til en pengeydelse 2) inden for rammerne af en summarisk procedure 3) ved en tjenestemand hos retsorganet 4) alene på grundlag af den erhvervsdrivendes erklæringer 5) uden at indhente beviser og i en situation, hvor 6) forbrugeren ikke repræsenteres af en jurist, 7) og forbrugerens forsvar ikke uden forbrugerens samtykke kan iværksættes effektivt af en forbrugerbeskyttelsesorganisation, der er kvalificeret og autoriseret til at tjene formålet i artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13/EØF, som gennemført ved § 53a, stk. 1 og 2, i [den borgerlige lovbog], i strid med EU-retten og kravet om at tage hensyn til alle sagens omstændigheder i medfør af artikel 4, stk. 1, i direktiv [93/13]?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

33 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 93/13 skal fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, som ikke tillader en forbrugerbeskyttelsesorganisation at intervenere til støtte for forbrugeren i en betalingspåkravsprocedure vedrørende en individuel forbruger og at gøre indsigelse mod et sådant betalingspåkrav, såfremt dette ikke er anfægtet af den nævnte forbruger.

34 I denne forbindelse bemærkes, at artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 forpligter medlemsstaterne til at sikre, at der findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås med forbrugere, til ophør. Det fremgår af direktivets artikel 7, stk. 2, at disse midler omfatter muligheden for, at personer eller organisationer, der har en legitim interesse i at beskytte forbrugerne, kan indbringe sager for retsmyndighederne for at få fastslået, om vilkår, der er udarbejdet med henblik på generel anvendelse, er af urimelig karakter, og for i givet fald at opnå, at de forbydes (dom af 27.2.2014, Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, præmis 43 og den deri nævnte retspraksis).

35 Hverken direktiv 93/13 eller de efterfølgende retsakter, som supplerer de retlige bestemmelser om forbrugerbeskyttelse, indeholder imidlertid nogen bestemmelser om den rolle, som kan eller bør tilfalde forbrugerbeskyttelsesorganisationer inden for individuelle tvister, der involverer en forbruger. Direktiv 93/13 fastsætter således ikke regler for, om sådanne organisationer bør have ret til at intervenere til støtte for forbrugerne i forbindelse med sådanne individuelle tvister (jf. i denne retning dom af 27.2.2014, Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, præmis 44 og 45).

36 Det følger heraf, at idet der ikke findes EU-retlige bestemmelser vedrørende forbrugerbeskyttelsesorganisationers ret til at intervenere i individuelle tvister, der vedrører forbrugere, tilkommer det i medfør af princippet om procesautonomi hver enkelt medlemsstat i sin interne retsorden at fastsætte sådanne bestemmelser, dog på den betingelse, at disse ikke må være mindre gunstige end dem, som regulerer tilsvarende situationer, der er underlagt den nationale ret (ækvivalensprincippet), og at de i praksis ikke umuliggør eller uforholdsmæssigt vanskeliggør udøvelsen af rettigheder, der er tillagt forbrugerne ved EU-retten (effektivitetsprincippet) (jf. i denne retning dom af 27.2.2014, Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, præmis 46).

37 Hvad for det første angår ækvivalensprincippet har den forelæggende ret anført, at de betingelser, som den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning opstiller som betingelser for, at en forbrugerbeskyttelsesorganisation har mulighed for at få tilladelse til at intervenere, er mere gunstige, når søgsmålet udelukkende anlægges på grundlag af national ret, end når det anlægges på grundlag af EU-retten. Mens tvisten i en sag, som ikke vedrører EU-retten, nemlig i overensstemmelse med national lovgivning anses for anlagt på dagen for indgivelsen af en stævning til retsinstansen, således at intervenienten har beføjelse til at intervenere i proceduren fra dennes begyndelse, fremgår det derimod, at tvisten i hovedsagen, som henhører under EU-retten, først anses for anlagt fra det øjeblik, hvor forbrugeren gør indsigelse mod betalingspåkravet, således at den pågældende forbrugerbeskyttelsesorganisation først vil kunne intervenere fra tidspunktet for indsigelsen.

38 I denne henseende bemærkes, at overholdelsen af ækvivalensprincippet forudsætter, at en national regel finder anvendelse uden forskel på procedurer, der vedrører tilsidesættelse af EU-retten, og procedurer, der vedrører tilsidesættelse af national ret (jf. i denne retning dom af 20.10.2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, præmis 30).

39 Følgelig skal dette princip fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning, som underlægger forbrugerbeskyttelsesorganisationers intervention i tvister, der vedrører EU-retten, betingelser, som er mindre gunstige end de betingelser, der finder anvendelse på tvister, der udelukkende henhører under national ret.

40 Selv om den slovakiske regering i sine skriftlige indlæg har anført, at den differentierede anvendelse af de nationale regler, som den forelæggende ret har identificeret, ikke udspringer af, om tvisten vedrører EU-retten eller ej, men af de pågældende procedurers forskellige karakter, tilkommer det imidlertid den forelæggende ret, som har direkte kendskab til de nærmere processuelle regler for søgsmål i dens nationale retsorden, at efterprøve overholdelsen af ækvivalensprincippet i den sag, der er indbragt for den, ved at foretage en analyse af de pågældende søgsmål ud fra deres genstand, grundlag og væsentligste bestanddele.

41 Hvad for det andet angår effektivitetsprincippet har Domstolen allerede fastslået, at nægtelsen af at give en forbrugerbeskyttelsesorganisation tilladelse til en intervention i en procedure, der er indledt mod en forbruger, ikke påvirker denne organisations ret til adgang til effektive retsmidler for at beskytte de rettigheder, der anerkendes denne som organisation af denne type, og som navnlig består i organisationens rettigheder til at anlægge et kollektivt søgsmål i henhold til artikel 7, stk. 2, i direktiv 93/13. I øvrigt tilføjes, at en organisation i henhold til den i hovedsagen omhandlede lovgivning med en fuldmagt fra forbrugeren kan repræsentere en sådan forbruger direkte i alle procedurer, herunder fuldbyrdelsesprocedurer (jf. i denne retning dom af 27.2.2014, Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, præmis 54 og 55).

42 Under disse omstændigheder tilsidesætter den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning ikke effektivitetsprincippet for så vidt angår forbrugerbeskyttelsesorganisationers ret til at intervenere i tvister, som involverer forbrugere, i en situation som den, der foreligger i hovedsagen.

43 Henset til ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at direktiv 93/13, sammenholdt med ækvivalensprincippet, skal fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, som ikke tillader en forbrugerbeskyttelsesorganisation at intervenere til støtte for forbrugeren i en betalingspåkravsprocedure vedrørende en individuel forbruger og at gøre indsigelse mod et sådant betalingspåkrav, såfremt dette ikke er anfægtet af den nævnte forbruger, i det tilfælde, hvor den nævnte lovgivning faktisk underlægger forbrugerbeskyttelsesorganisationers adgang til intervention i tvister, der henhører under EU-retten, betingelser, som er mindre gunstige end de betingelser, der gælder for tvister, der udelukkende henhører under national ret, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.

Om det tredje til det femte spørgsmål

44 Med det tredje til det femte spørgsmål, som skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktiv 93/13 skal fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, som på tidspunktet for udstedelsen af et betalingspåkrav over for en forbruger ganske vist foreskriver en kontrol af, hvorvidt de vilkår, der er indeholdt i en aftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimelige, men dels tillægger en tjenestemand, som varetager administrative opgaver ved en retsinstans, og som ikke har status som dommer, kompetence til at udstede dette betalingspåkrav, dels begrænser fristen til at rejse indsigelse til 15 dage og kræver, at sidstnævnte skal være begrundet hvad angår realiteten.

45 I denne henseende bemærkes, at en effektiv beskyttelse af de rettigheder, der følger af direktiv 93/13, alene kan sikres på betingelse af, at den nationale processuelle ordning inden for rammerne af betalingspåkravsproceduren eller fuldbyrdelsesproceduren for betalingspåkravet muliggør en ex

officio-kontrol, foretaget af en dommer, af den potentielt urimelige karakter af de vilkår, der er indeholdt i den pågældende kontrakt (jf. i denne retning dom af 18.2.2016, Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, præmis 45 og 46).

46 I tilfælde af, at der ikke på tidspunktet for fuldbyrdelsen af betalingspåkravet er fastsat nogen ex officio-kontrol, foretaget af en dommer, af den potentielt urimelige karakter af de vilkår, der er indeholdt i den pågældende kontrakt, skal en national lovgivning anses for at kunne berøre den effektive karakter af den beskyttelse, der er ønsket med direktiv 93/13, hvis den ikke fastsætter en sådan kontrol på tidspunktet for udstedelsen af betalingspåkravet, eller, når en sådan kontrol udelukkende er fastsat på tidspunktet for indsigelsen mod det udstedte betalingspåkrav, hvis der foreligger en ikke ubetydelig risiko for, at den berørte forbruger ikke fremsætter den krævede indsigelse, enten på grund af den særligt korte frist, der er fastsat hertil, eller i betragtning af de omkostninger, som en retssag ville medføre i forhold til den anfægtede gælds størrelse, eller fordi den nationale lovgiver ikke har fastsat en pligt til at fremsende forbrugeren alle de oplysninger, som er nødvendige for at sætte den pågældende i stand til at fastlægge omfanget af sine rettigheder (jf. analogt dom af 14.6.2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, præmis 54, og af 18.2.2016, Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, præmis 52).

47 I det foreliggende tilfælde bestemmer § 172, stk. 9, i lov om civil retspleje, at i tilfælde af, at der fremsættes et betalingskrav om et pengebeløb i henhold til en kontrakt indgået med en forbruger, og i det tilfælde, hvor sagsøgte er en forbruger, udsteder retten ikke et betalingspåkrav, hvis kontrakten indeholder urimelige kontraktvilkår.

48 Imidlertid præciseres det i forelæggelsesafgørelsen, at den nationale lovgivning på området for udstedelse af betalingspåkrav tillægger kompetence til en tjenestemand ved retsinstansen, som ikke har status som dommer.

49 I denne henseende bemærkes, at bevarelsen af den effektive virkning af direktiv 93/13 er til hinder for, at en national lovgivning tillader, at der udstedes et betalingspåkrav, uden at forbrugeren på noget tidspunkt i proceduren har nogen garanti for, at en efterprøvelse af, at der ikke findes urimelige vilkår i den pågældende kontrakt, foretages af en dommer (jf. i denne retning dom af 18.2.2016, Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, præmis 45).

50 Følgelig berører den omstændighed, at den nationale lovgivning på området for udstedelse af betalingspåkrav tillægger kompetence til en tjenestemand, som ikke har status som dommer, ikke den effektive virkning af direktiv 93/13, for så vidt som der er fastsat bestemmelse om en efterprøvelse foretaget af en dommer af, at der ikke findes urimelige vilkår i den pågældende aftale, på tidspunktet for fuldbyrdelsen af betalingspåkravet eller i tilfælde af, at der gøres indsigelse mod dette.

51 Når dette er sagt, kan eksistensen af en sådan efterprøvelse alene på tidspunktet for indsigelsen kun, således som anført i denne doms præmis 46, bevare den effektive virkning af direktiv 93/13, hvis forbrugerne ikke afskrækkes fra at rejse en sådan indsigelse.

52 I det foreliggende tilfælde fastsætter den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning imidlertid en frist på kun 15 dage, hvorunder forbrugeren kan gøre indsigelse mod betalingspåkravet, og kræver desuden, at forbrugeren begrunder sin indsigelse for så vidt angår realiteten.

53 Følgelig foreligger der med en sådan lovgivning en ikke ubetydelig risiko for, at den berørte forbruger ikke rejser indsigelse, og for, at der dernæst ikke kan foretages en ex officio-kontrol af en dommer af, at der ikke findes urimelige vilkår i den pågældende aftale.

54 I lyset af disse betragtninger skal det tredje til det femte spørgsmål besvares med, at direktiv 93/13 skal fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, som ganske vist på tidspunktet for udstedelsen af et betalingspåkrav over for en forbruger foreskriver en

kontrol af, hvorvidt de vilkår, der er indeholdt i en aftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimelige, men dels tillægger en tjenestemand, som varetager administrative opgaver ved en retsinstans, og som ikke har status som dommer, kompetence til at udstede dette betalingspåkrav, dels fastsætter en frist på 15 dage til at rejse indsigelse og kræver, at sidstnævnte er begrundet hvad angår realiteten, i det tilfælde, hvor der ikke er fastsat en sådan ex officio-kontrol på tidspunktet for fuldbyrdelsen af det nævnte betalingspåkrav, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.

Det andet spørgsmål

Om formaliteten

55 I sine skriftlige indlæg har den slovakiske regering nærmere bestemt gjort gældende, at dette spørgsmål er hypotetisk, eftersom den forelæggende rets eventuelle anerkendelse af HOOS' søgsmålskompetence vil medføre annullation af kendelsen fra Okresný súd Humenné (kredsdomstol i Humenné) af 17. januar 2013 og hjemvisning af sagen til sidstnævnte. Således vil den forelæggende ret ikke tage stilling til, om det pågældende kontraktvilkår er urimeligt.

56 I denne henseende bemærkes, at der i overensstemmelse med Domstolens faste praksis gælder en formodning for, at de spørgsmål om en fortolkning af EU-retten, som den nationale ret har stillet på det retlige og faktiske grundlag, som den har fastlagt inden for sit ansvarsområde, og som det ikke tilkommer Domstolen at efterprøve rigtigheden af, er relevante. Domstolen kan kun afvise en anmodning fra en national ret, såfremt det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af EU-retten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er hypotetisk, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en hensigtsmæssig besvarelse af de stillede spørgsmål (dom af 21.9.2017, Malta Dental Technologists Association og Reynaud, C-125/16, EU:C:2017:707, præmis 28 og den deri nævnte retspraksis).

57 Det tilkommer i øvrigt den nationale ret at afgøre, på hvilket trin af retsforhandlingerne det er hensigtsmæssigt for retten at forelægge et præjudicielt spørgsmål for Domstolen (dom af 21.9.2017, Malta Dental Technologists Association og Reynaud, C-125/16, EU:C:2017:707, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).

58 I lyset af denne retspraksis, og henset til besvarelsen af det første, det tredje, det fjerde og det femte spørgsmål, må det konstateres, at det andet spørgsmål kan antages til realitetsbehandling.

Om realiteten

59 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at et kontraktvilkår i en forbrugerkreditaftale vedrørende kreditomkostningerne skal anses for at være affattet klart og forståeligt som omhandlet i denne bestemmelse, i det tilfælde, hvor denne aftale dels ikke oplyser ÅOP og kun indeholder en matematisk ligning til beregning af ÅOP og ikke de oplysninger, som er nødvendige for at foretage denne beregning, dels ikke nævner rentesatsen.

60 Indledningsvis bemærkes, at det i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 bestemmes, at vurderingen af, om kontraktvilkårene i en aftale indgået med en forbruger er urimelige, hverken omfatter definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, for så vidt som disse vilkår er affattet klart og forståeligt.

61 Domstolen har i denne forbindelse haft anledning til at præcisere, at dette krav om kontraktvilkårs gennemsigtighed, der gentages i artikel 5 i direktiv 93/13, ikke kan reduceres til et spørgsmål om, at vilkår formelt set blot skal være affattet grammatisk klart og forståeligt, men at den ved direktivet indførte beskyttelsesordning tværtimod hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende hvad angår bl.a. informationsniveau, hvorfor dette krav om en klar og forståelig affattelse af kontraktvilkårene og dermed om gennemsigtighed, som samme direktiv indfører, skal fortolkes bredt (jf. i denne retning dom af 20.9.2017, Andriciuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, præmis 44 og den deri nævnte retspraksis).

62 Det følger heraf, at der med henblik på at afgøre, om vilkåret i en kreditaftale vedrørende dennes omkostninger, og som herved vedrører denne aftales primære formål, er affattet klart og forståeligt, må tages hensyn til samtlige bestemmelser i EU-retten, som fastsætter betingelser vedrørende oplysninger til forbrugerne, og som kan finde anvendelse på den pågældende aftale.

63 Domstolen har allerede hvad angår direktiv 87/102 fastslået, at henset til det med direktivet forfulgte formål om beskyttelse af forbrugeren mod urimelige kreditvilkår og for at gøre det muligt for denne fuldt ud at have kendskab til betingelserne for den fremtidige opfyldelse af den underskrevne aftale, kræver artikel 4 i det nævnte direktiv, at låntager skal have oplysning om samtlige de oplysninger, som kan have indflydelse på omfanget af den pågældendes forpligtelse (jf. i denne retning dom af 9.7.2015, Bucura, C-348/14, ikke trykt i Sml., EU:C:2015:447, præmis 57 og den deri nævnte retspraksis).

64 I overensstemmelse med artikel 4, stk. 1 og 2, i direktiv 87/102 skal en kreditaftale udfærdiges skriftligt, og den skal indeholde såvel en angivelse af ÅOP som de betingelser, hvorunder denne kan ændres. Direktivets artikel 1a fastsætter metoderne for beregning af ÅOP, og det er i bestemmelsens stk. 4, litra a), præciseret, at ÅOP skal beregnes »på tidspunktet for kreditaftalens indgåelse«. Denne oplysning til forbrugeren om de samlede kreditomkostninger i form af en sats, der fastsættes i overensstemmelse med en særlig matematisk formel, er således af væsentlig betydning (jf. i denne retning kendelse af 16.11.2010, Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, præmis 69 og 70).

65 Følgelig kan den omstændighed, at en kreditaftale ikke indeholder nogen oplysning om ÅOP, udgøre et afgørende element i den pågældende nationale rets vurdering af, om vilkåret i denne aftale vedrørende kreditomkostningerne er affattet klart og forståeligt som omhandlet i artikel 4 i direktiv 93/13. Hvis dette ikke er tilfældet, kan denne nationale ret efterprøve, om et sådant vilkår er urimeligt som omhandlet i dette direktivs artikel 3 (jf. i denne retning kendelse af 16.11.2010, Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, præmis 71 og 72).

66 Det skal tilføjes, at en situation som den i hovedsagen omhandlede, hvor aftalen kun indeholder en matematisk ligning til beregningen af ÅOP og ikke de oplysninger, som er nødvendige for at foretage denne beregning, skal sidestilles med en situation med manglende oplysning af disse ÅOP.

67 I en sådan situation kan forbrugeren nemlig ikke anses for fuldt ud at have kendskab til betingelserne for den fremtidige opfyldelse af den underskrevne aftale, ved indgåelsen af denne, og følgelig at være i besiddelse af samtlige de oplysninger, som kan have indflydelse på omfanget af den pågældendes forpligtelse.

68 Henset til ovenstående bemærkninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at i det tilfælde, hvor en forbrugerkreditaftale dels ikke oplyser ÅOP og kun indeholder en matematisk ligning til beregning af disse ÅOP og ikke de oplysninger, som er nødvendige for at foretage denne beregning, dels ikke nævner rentesatsen, er en sådan omstændighed et afgørende element i forbindelse md den pågældende nationale rets vurdering af, om vilkåret i den nævnte aftale vedrørende kreditomkostningerne er affattet klart og forståeligt som omhandlet i den nævnte bestemmelse.

Sagsomkostninger

69 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Ottende Afdeling) for ret:

1) **Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler, sammenholdt med ækvivalensprincippet, skal fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, som ikke tillader en forbrugerbeskyttelsesorganisation at intervenere til støtte for forbrugeren i en betalingspåkravsprocedure vedrørende en individuel forbruger og at gøre indsigelse mod et sådant betalingspåkrav, såfremt dette ikke er anfægtet af den nævnte forbruger, i det tilfælde, hvor den nævnte lovgivning rent faktisk underlægger forbrugerbeskyttelsesorganisationers adgang til intervention i tvister, der henhører under EU-retten, betingelser, som er mindre gunstige end de betingelser, der gælder for tvister, der udelukkende henhører under national ret, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.**

2) **Direktiv 93/13 skal fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, som ganske vist på tidspunktet for udstedelsen af et betalingspåkrav over for en forbruger foreskriver en kontrol af, hvorvidt de vilkår, der er indeholdt i en aftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimelige, men dels tillægger en tjenestemand, som varetager administrative opgaver ved en retsinstans, og som ikke har status som dommer, kompetence til at udstede dette betalingspåkrav, dels fastsætter en frist på 15 dage til at rejse indsigelse og kræver, at sidstnævnte er begrundet hvad angår realiteten, i det tilfælde, hvor der ikke er fastsat en sådan ex officio-kontrol på tidspunktet for fuldbyrdelsen af det nævnte betalingspåkrav, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.**

3) **Artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at i det tilfælde, hvor en forbrugerkreditaftale dels ikke oplyser årlige omkostninger i procent og kun indeholder en matematisk ligning til beregning af disse årlige omkostninger i procent og ikke de oplysninger, som er nødvendige for at foretage denne beregning, dels ikke nævner rentesatsen, er en sådan omstændighed et afgørende element i forbindelse md den pågældende nationale rets vurdering af, om vilkåret i den nævnte aftale vedrørende kreditomkostningerne er affattet klart og forståeligt som omhandlet i den nævnte bestemmelse.**

Underskrifter